

Impulzy proměny v umělecké evoluci lidstva I

Rudolf Steiner

Dornach, 29. prosince 1914

Jak jsem již včera naznačil, v těchto úvahách bych chtěl dále hovořit o důležitých impulzech proměny, které v dnešní době podněcují uměleckou evoluci lidstva. Chtěl bych navázat na to, co se vám ukáže, budete-li studovat naši stavbu, zejména to, čeho chce být tato stavba slabým počátkem. Abychom se však mohli pustit do takovýchto úvah, bude nutné vytvořit určitý základ, týkající se souvislosti umění s poznatky, které jsme získali o tom, jak vůbec souvisí člověk se světem. Tuto možná spíše teoreticky vyhlížející úvahu bych chtěl uvést dnes a zítra bych pak pokračoval s ohledem na naše vlastní téma, totiž impulzy proměny ve vývoji umění.

Říkám, že dnes chci podat zdánlivě spíše teoretický základ. Ve skutečnosti se pro toho, kdo duchovní vědu pojímá jako něco živoucího, nejedná o teorii, nýbrž o něco veskrze živého. To se ale může zcela jasně ukázat jen těm, pro něž ideje fyzického, éterného, astrálního těla, Já atd. nejsou označením nějakého schematického znázornění lidské bytosti, nýbrž shrnutím skutečností prožitých v pocitech a představách duchovního světa.

Vezmeme-li v úvahu jednotlivá umění, ukáže se nám stavitelství, tedy architektura jako umění, které je od celé lidské bytosti nejvíce odpoutáno. Stavební umění se od lidské bytosti odpoutává tím, že slouží našim vnějším impulsům, buďto čistě užitkovým, jako je tomu u užitné architektury, u vlastních užitkových staveb, nebo je nuceno vstoupit do služeb mnoha ideových, ideálních zájmů, jako je tomu v případě, že svými díly slouží kultu, náboženské službě atd. V průběhu našich úvah sami uvidíme, že ostatní umění se k vlastní lidské bytosti připojují, řekl bych, intimněji než stavební umění. Stavební umění má v sobě jistou odpoutanost od toho, co označujeme jako zákonitost lidského nitra. Přesto však pro pozorovatele světa, který ve svém pozorování vychází z duchovní vědy, stavební umění tento charakter vnějškovosti v podstatě zase velmi významnou měrou ztrácí.

Budeme-li pozorovat lidskou bytost, spatříme nejprve - do jisté míry jako to, co je na ní nejvíce vnější - fyzické tělo. Toto fyzické tělo je však prostoupeno, proniknuto působením éterného - ho těla. Fyzické tělo bychom mohli nazývat čistě prostorovým tělem, prostorovou ústrojností. Avšak to, co ve fyzickém těle spočívá v podobě těla éterného, nebo co, jak víte, fyzické tělo také přesahuje a je intimněji spojeno s celkem kosmu, nelze pozorovat, nevezmeme-li si na pomoc čas. V podstatě je totiž všechno v éterném těle rytmem, cyklickým průběhem pohybů, činností, a prostorový charakter má éterné tělo jen díky tomu, že vyplňuje tělo fyzické. Pro lidské imaginativní nazírání je sice nutné, aby se éterné tělo představovalo též v prostorových obrazech, to však není jeho podstatou. Jeho podstatou je cykličnost, rytmičnost, průběh v čase. A jako v hudbě nezáleží na prostorovosti, nýbrž časovosti, ani v případě reality lidského éterného těla - tedy při jeho imaginativní reprezentaci - nezáleží na prostorovosti, nýbrž na pohyblivosti, pohybu, na aktivním, avšak rytmickém utváření se, na

utváření se v melodiích, tedy na časovosti. Jistě, v tom spočívá obtíž pro lidskou představivost, protože je velmi zvyklá vztahovat vše k prostoru. Chceme-li však dospět k jasné představě éterného těla, musíme se mnohem spíše snažit o to, abychom si vzali na pomoc jaksi hudební představy, nikoli představy prostorové.

Vyzvedneme-li ještě jednu vlastnost éterného těla, můžeme říci: Když toto éterné tělo vyplňuje fyzické tělo a rozprostírá svou činnost, svou rytmickou hru do fyzického těla, je především tělem silovým. Je výronem sil, projevem sil. Tyto síly pozorujeme na jevech, které se u člověka odehrávají během života. Jedním z jevů lidského života, který vnější věda a vnější nahlížení na svět neberou příliš na vědomí, který jsme však často zdůrazňovali, je vzpřímení lidské postavy. Jako děti ještě nevstupujeme do světa se schopností zaujmout pro člověka nejdůležitější pozici či polohu, vzpřímený postoj. Musíme si ho nejprve osvojit. Toto osvojování sice vychází z astrálního těla, avšak astrální tělo musí svou sílu natahování do výšky jakoby přenést na éterné tělo a to pak během doby pracuje na tom, aby ve svislém směru vzpřínilo fyzickou postavu člověka. Vidíme tady živou hru astrálního a éterného těla při utváření těla fyzického.

To je ovšem pouze ten nejnápadnější jev: utváření do vzpřímené, svislé polohy. Pokaždé, když pozvedneme ruku, však probíhá podobný děj. Ve svém Já můžeme mít jen myšlenku tohoto pohybu, tohoto pozvednutí ruky; tato myšlenka musí zároveň působit na astrální tělo a astrální tělo přenáší svou činnost - to, co chová jako impuls - na éterné tělo. Co se děje pak? Předpokládejme, že nějaký člověk bude mít ruku takto ve vodorovné poloze. Tu si vytvoří představu: Chci mít ruku o něco výš, tady. - Tato představa, po níž v [běžném] životě následuje zvednutí ruky, přechází na astrální tělo; v něm se vytvoří impuls působící z astrálního těla na tělo éterné; v éterném těle se pak stane - jestliže je ruka takto vodorovně - toto: Éterné tělo se nejprve vytáhne sem nahoru, a ruka se posune za ním. Fyzická ruka následuje to, co se v éterném těle děje zprvu jako vyvinutí síly. Ruka následuje.

Celkový děj ještě zítra vysvětlím, teď chci pouze upozornit na to, že při každém pohybu, při vytváření jakéhokoli pohybu máme co dělat s vyvíjením síly, po němž následuje rovnovážná poloha. V životě svého organismu máme ustavičně co dělat s tímto vyvíjením síly a následující rovnovážnou polohou. Člověk přirozeně nemá vědomé poznání toho, co se v něm vlastně odehrává, avšak co se tu odehrává, je něco tak nesmírně moudrého, něco tak nesmírně chytrého, že chytrost lidského Já na tyto věci ani zdaleka nestačí. Nedokázali bychom rukou ani hnout, kdybychom byli odkázáni jen na svou chytrost, na své znalosti; jemné síly, které astrální tělo musí vyvinout, aby jimi působilo na éterné tělo, a které pak musí přejít na fyzické tělo, se totiž běžnému lidskému poznání zcela vymykají. Nicméně moudrost, která v tom spočívá a rozvíjí se, je miliónkrát větší, než je ta, s níž hodinář zhotovuje hodiny. To si obvykle neuvědomujeme, avšak tuto moudrost je skutečně třeba rozvinout. Je třeba ji rozvinout a také se rozvíjí díky tomu, že jsme se svým Já ponechali sami sobě. Avšak ve chvíli, kdy Já vyšle impulzy svých představ do astrálního těla, nám musí pomoci jiná bytost. Sami bychom tu vůbec nic nezmohli. Musí nám pomoci bytost z hierarchie angeloi; jsme na to odkázáni. Při sebemenším pohybu prstem nám musí pomoci bytost, jejíž moudrost daleko přesahuje moudrost člověka. Nemohli bychom dělat nic jiného než strnule ležet a představovat si, být ve světě křečovitě strnulí, kdyby nás bytosti vyšších hierarchií ustavičně nepojímaly do svých činností.

Patří k prvnímu kroku iniciace, že si člověk osvojí představu, znalost (která vyplyne naprosto sama od sebe), jak tyto síly působí na lidskou přirozenost.

Pokusili jsme se tedy ukázat si, co to všechno znamená, když si jenom člověk opře hlavu do dlaně atd. Poznáváme, abych tak řekl, to nejvíce vnější ze své bytosti, to, co se děje při působení našeho éterného těla na tělo fyzické v prostorovém systému linií a sil. Když tento prostorový systém linií a sil, který v nás v podstatě neustále působí, vyneseme do světa a uspořádáme podle něj hmotu, když tedy tento silový systém odpoutáme od sebe a hmotu uspořádáme podle něj, pak vznikne architektura. A veškerá architektura spočívá v tom, že tuto silovou souvislost odpoutáme od sebe a postavíme ven do prostoru. Můžeme tedy říci: Jestliže tímto myslíme vnější hranice našeho fyzického těla, pak vnitřní zákonitost, kterou fyzickému tělu vtiskuje éterné tělo, vysuneme mimo sebe a tím vznikne architektura. - Všechny zákony, jež najdeme ve architektonicko-uměleckém sestavení hmoty, najdeme také v lidském těle. Promítnutí vlastní zákonitosti lidského těla mimo nás do prostoru, to je architektura, to je stavební umění.

Víme ovšem, že podle našeho výkladu navazuje na fyzické tělo tělo éterné. Jestliže se ještě jednou podíváme na některé z architektonických děl, co pak můžeme vzhledem k tomuto dílu říci? Můžeme říci: Vynesen ven do prostoru tu stojí vztah mezi vertikálními a horizontálními silami a silami, které na sebe navzájem působí, tak jak se obvykle uplatňují v lidském fyzickém těle. To je zde vyneseno ven.

Podobně můžeme to, co plyne z astrálního do éterného těla - teď ovšem nikoli vynést ven, nýbrž snést z astrálního těla do těla éterného pouze v nás samých. Můžeme tedy vyvolat něco, co neodloučíme od své přirozenosti a nevyneseme ven do prostoru, ale pouze vsuneme do nás samých. Uskutečníme-li tuto proceduru, jde v podstatě o zfyzičtění zákonů éterného těla, jež éterné tělo obdrželo od těla astrálního, stejně jako se zákony fyzického těla stávají fyzickými v architektuře, tedy jsou promítány ven. A z toho, co takto vychází z našeho éterného těla - tak jako z našeho fyzického těla vychází architektura - vzniká plastika neboli sochařství; jako bychom tedy zákony éterného těla posouvali o jeden stupeň dolů.

Zatímco v architektuře vysouváme zákony fyzického těla do vnějšího prostoru, v sochařství posouváme zákony éterného těla o jeden stupeň dolů. Neoddělujeme je od sebe, nýbrž přímo je vsouváme do své podoby. Jestliže na architekturu musíme nahlížet jako na utváření zákonitostí fyzického těla mimo nás, pak na sochařství musíme nahlížet jako na zákonitost našeho éterného těla v nás; při vytváření sochařských děl ji pak jenom do těchto děl vsazujeme. Budeme-li to studovat, nalezneme veškerou zákonitost sochařství. V architektuře pouze vsazujeme do prostoru zákony fyzického těla, jeho prostorové linie a silová působení a nic jiného do prostoru nevkládáme, nic z éterného těla, nic z astrálního těla ani z Já; v sochařství je tomu tak, že zákony éterného těla posouváme o jeden stupeň níže; z astrálního těla a z Já tu nemáme nic, jen nakolik tyto články, totiž astrální tělo a Já, vysílají impulzy do éterného těla. Proto stojí-li před námi sochařské dílo, budí zdání života. Úplný život by mělo tehdy, kdyby v něm bylo Já a astrální tělo. Jestliže tedy hledáme zákony sochařství, musíme

si uvědomit, že jsou to zákony našeho éterného těla, zatímco architektura obsahuje zákony našeho fyzického těla.

Uděláme-li totéž s ohledem na astrální tělo, tedy že astrálnost jakoby posuneme opět o stupeň hlouběji, do éterného těla, pak posouváme dolů to, co v člověku již vnitřně žije.

Nevzniká nic, co by mohlo být něčím opravdu prostorovým, protože vsune-li se astrální tělo do těla éterného, nemůže se vsunout do ničeho prostorového, neboť éterné tělo je rytmus, souzvuk atd. Tady může vzniknout jen obraz, a obraz také vskutku vzniká: vzniká malířství. Malířství je uměním, které v sobě obsahuje zákony našeho astrálního těla, zatímco sochařství obsahuje zákony éterného těla a architektura zákony těla fyzického.

Podíváme-li se na čtvrtý článek naší lidské bytosti, na Já, a posuneme-li toto Já v jeho zákonech dále dolů, do astrálního těla, a postaráme-li se, aby v něm bylo pohyblivé, činné, dostaneme opět další umění, které neobsahuje to, co působí v Já a co shrnujeme prostřednictvím řeči nebo prostřednictvím našeho obvyklého představování, nýbrž dostaneme něco, co je z Já posunuto o jeden stupeň níže směrem k podvědomí. Jako bychom šli s obzorem našeho vědomí o polovinu jednoho článku naší lidské bytosti dolů, jdeme o půl stupně dolů a noříme se svým Já do astrálního těla: tím vzniká hudba.

Hudba tedy obsahuje zákony našeho Já, ale nikoli tak, jak je uplatňujeme v běžném, „prozaickém“ životě, nýbrž stlačené do podvědomí, do astrálního těla, jako by Já bylo ponořeno pod povrch astrálního těla a v něm, v zákonitostech astrálního těla, plavalo a pohupovalo se.

47

Chceme-li mluvit o vyšších člancích lidské bytosti, nejprve o duchovním svébyetí, můžeme o nich mluvit jen jako o něčem, co je dosud mimo lidskou bytost. Teprve v našem pátém poatlantském údobí totiž začneme z duchovního svébyetí pozvolna činit vnitřní článek. Jestliže to však člověk přijme jako něco, co přichází z vyššího článku a noří se do jeho Já, jestliže se tedy tím, co dnes lze jen tušit, opět ponoří jako plavec do vody, jestliže se tušením svého duchovního svébyetí ponoří do Já, pak vzniká poezie.

A kdybyste chtěli jít ještě dále, mohli byste si, samozřejmě do určité míry, říci: Jelikož v našem okolí, v našem duchovně-spirituálním okolí se z toho, co do sebe pojmete později, nachází i životní duch, mohl by být jednou vnořen i on. Nutně je to však zatím něco, co jistého stupně dokonalosti dosáhne teprve v daleké budoucnosti. Pokusí-li se člověk vnořit životního ducha do duchovního svébyetí, musí totiž naprosto žít v živlu, který je nám dnes ještě zcela cizí. V této oblasti tedy můžeme mluvit nanejvýš tak, jako se mluví o žvatlání dítěte oproti pozdější dokonalosti řeči. Můžeme tušit, že jednou bude ve velké dokonalosti

existovat umění, které bude poezii jaksí přesahovat - čímž samozřejmě není míněna nějaká nadřazenost, ale pouze uspořádání - stejně jako přesahuje poezie hudbu, hudba malířství, malířství sochařství a sochařství architekturu. Samozřejmě tušíte, že přitom poukazují na něco, co dnes známe jen v naprostém začátku, co můžeme mít jen v těch nejpočátečnějších náznacích: na eurytmii. Eurytmie je vpravdě něco, co dnes musí vstoupit do lidské evoluce jako nutnost, co však nezavdává žádný podnět k pýše, neboť to dnes samozřejmě může být jen žvatlání vůči tomu, co jednou z tohoto umění nutně vzejde.

eurytmie

životní duch

Někde tady můžeme začít s úvahou, jež jde, abych tak řekl, o něco dále. Pokud však tuto úvahu chceme provést, musíme si uvědomit, že lidská ústrojnost vskutku není tak jednoduchá, jak bychom si z vlastní pohodlnosti v poznání často rádi představovali. Je skutečně nesmírně pohodlné představovat si, že člověk sestává z fyzického, éterného, astrálního těla, Já atd. Dovedeme-li tyto věci vyjmenovat a máme-li o nich přibližnou představu, můžeme se velmi snadno spokojit se vcelku pohodlným poznáním. Tak jednoduché však tyto věci nejsou. Nejsou to skořápky, které by byly prostě zasunuty jedna do druhé: fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo a Já, nýbrž jsou to vskutku velmi komplikované útvary. A vezmeme-li například astrální tělo, nemůžeme prostě jen říci: Inu, to je astrální tělo a tím to je vyřízené - nýbrž ta věc je složitější.

Astrální tělo například - můžeme ovšem použít jen slova přibližně označující [dané skutečnosti] - v sobě má zase určité členění, sestává ze sedmi článků. Jako se člověk sám dělí na sedm článků: fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo, Já, duchovní svébyčí, životní duch a duchový člověk, prochází astrální tělo všemi těmito články a existuje cosi jako ta nejřidší část astrálního těla, kterou bychom mohli označit jako přimknutou především k fyzickému tělu a pro fyzické tělo vytvořenou. [Existuje] tedy zákonitě uplatnění astrálního těla pro fyzické tělo, zákonitě uplatnění astrálního těla pro éterné tělo, zákonitě uplatnění astrálního těla pro sebe samé, zákonitě uplatnění astrálního těla pro Já, zákonitě uplatnění astrálního těla pro duchovní svébyčí, pro životního ducha a pro duchového člověka. Každý z těchto článků je opět sedmičlenný, takže máme-li sedmičlenného člověka a uvážíme-li, že každý článek je opět sedmičlenný, máme už čtyřicet devět článků. To je samozřejmě strašlivý horor pro moderní psychologii, která by chtěla na duši nahlížet jako na jednotu a nezabývat se takovými věcmi. Avšak pro skutečné poznání, které musí v duchovní evoluci lidstva zvolna zavládnout, to opravdu není bez významu. Víme-li totiž, že astrální tělo má sedmičlennou povahu a je organismem vnitřních životních impulzů, pak si řekneme: V tomto astrálním těle a jeho sedmičlennosti se i mezi jeho jednotlivými články odehrávají jisté děje. Ta část astrálního těla, která odpovídá fyzickému tělu, je v určitém vzájemném vztahu s onou částí astrálního těla, jež odpovídá éternému tělu, s částí, jež odpovídá astrálnímu tělu samotnému, atd. To nejsou pouze abstraktní předpoklady; v lidském organismu se například může klidně stát, že, řekněme, člověk vnitřně - spíše ovšem v podvědomí než v plném vědomí - pocítí hnutí v článku astrálního těla, který odpovídá tělu fyzickému. Pak se k tomu z nějakého důvodu může přidat hnutí, jež se nutně dostaví v článku astrálního těla, který odpovídá astrálnímu tělu, atd. To se však skutečně děje, není to pouhá teorie.

Jestliže si totiž představíte, že oněch sedm článků astrálního těla na sebe navzájem působí podobně jako tóny hudební stupnice: prima, sekunda, tercie, kvarta atd., oddáte-li se působení

melodie, budete mít toto působení dané svou lidskou ústrojností; spočívá v tom, že je-li v melodii ten či onen tón, je vnitřně prožíván v příslušném článku astrálního těla. Tercií prožíváme v té části astrálního těla, která odpovídá astrálnímu tělu samotnému. Kvartu prožíváme v té části astrálního těla, jež odpovídá - nazvěme si to nyní přesněji - duši rozumové neboli duši hlubšího cítění. Kvintu prožíváme v oné části astrálního těla, která odpovídá duši vědomé. A vzpomenete-li si, že při přesnějším rozdělení členíme tak, že máme vlastně devět částí, podle daných náznaků musíme takto členit i astrální tělo. Jestliže to vyjmenuji, mohu tedy říci: Fyzickému tělu odpovídající článek astrálního těla je - řečeno podle našeho nynějšího použití - prožíván v primě. [Dále] mohu říci: Éternému tělu odpovídající část astrálního těla je - vyjádřeno v nynějším použití - prožívána v sekundě. Mohl bych mluvit o článku astrálního těla odpovídajícím astrálnímu tělu samotnému, který je - řečeno v nynějším použití - prožíván v tercii.

kvinta	duše vědomá	
kvarta	duše rozumová	
tercie	astrální tělo	duše pociťující
sekunda	éterné tělo	astrální tělo
prima	fyzické tělo	

Teď ovšem také vidíte, že existence velké a malé tercie skutečně odpovídá začlenění astrálního těla do celé naší lidské ústrojnosti. Podívejte se na to v příslušné části mé Theosofie - máme zde shodu toho, co na jedné straně nazýváme astrálním tělem, s tím, co na druhé straně nazýváme duší pociťující. To, co jsem označil jako tercii, tedy může korespondovat s astrálním tělem, anebo také s duší pociťující. Jedno dává velkou tercii, druhé malou tercii.

Skutečně, na tomto vnitřním hudebním působení astrálního těla je založeno spoluprožívání hudebního uměleckého díla, ovšem s tím, že zatímco umělecké dílo posloucháme svým Já, prožitek ihned noříme do svého astrálního těla, do určitých podvědomých oblastí.

To nás však zcela bezpochyby přivádí k jedné významné skutečnosti. Pozorujme pak sami sebe, nakolik jsme astrální bytostí, tedy nakolik v sobě neseme astrální tělo. Jací tu jsme? Jako astrální bytosti jsme stvořeni z kosmu podle hudebních zákonů. Nakolik jsme astrální bytostí, jsme hudebně propojeni s kosmem. Sami jsme nástrojem.

Předpokládejme, že bychom nepotřebovali fyzikální zaznění tónů, ale že bychom dokázali naslouchat oné tvořivé činnosti v kosmu, která nás z kosmu v naší astrální ústrojnosti stvořila: pak bychom slyšeli znít hudbu světů, to, co bylo vždy nazýváno hudbou sfér. Předpokládejme, že bychom byli schopni vědomě se ponořit do své astrální bytostnosti a tuto astrální bytostnost bychom pozvedli k tak vysoké, tak duchovní síle, že bychom slyšeli tvořivé činnosti hudby světů; pak bychom si mohli říci: Pomocí našeho astrálního těla hraje vesmír naši vlastní bytostnost.

Myšlenka, kterou teď vyslovuji, v dávnější době v lidech žila, opravdu žila. Když na něco takového upozorníme, upozorňujeme tím na celé zmaterializování lidského vývoje v pátém poatlantském kulturním údobí. Neboť tato myšlenka v dnešní vnější kultuře lidstva samozřejmě nežije. Lidstvo nic neví o tom, že člověk je s ohledem na své astrální tělo

hudebním nástrojem. Tak tomu ale nebylo vždy, a že tomu tak nebylo vždy, na to se takřikajíc zapomnělo. Byla totiž doba, kdy si lidé říkali: Byl kdysi člověk jménem Jan a tento Jan se dokázal uvést do stavu natolik duchovního, že slyšel hudbu nebeského Jeruzaléma. - Říkali: Veškerá pozemská hudba může být jen napodobením této nebeské hudby, která započala stvořením lidstva. - A pocit'ovali (tedy ona více nábožensky uzpůsobená část lidstva), že člověk přechodem k přáním fyzického světa do sebe pojal impulzy, jež mu nebeskou hudbu zamlžují, zatemňují. Zároveň však pocit'ovali, že v lidské evoluci musí existovat cesta, na níž se lze očištěním se od vnějšího chaotického života „proposlouchat“ skrze vnější, hmotnou hudbu k cíli, ke spirituální hudbě světů.

Tento vztah mezi vnější, hmotnou hudbou, na jejíž božský původ se tím chtělo poukázat, a nebeskou hudbou, jež je jejím praobrazem v duchovním světě, krásně vyjadřovali lidé ještě v 10., 11. století, když požadovali, aby člověk hudbu učinil obětní, náboženskou službou; aby si uvědomil, že vytváří-li tóny, musí se osvobodit od spojení s pouze chaotickým - jak to pocit'ovali - nečistým vnějším světem. Život v obvyklé vnější mluvě pocit'ovali jako nečistý a vnímali vzestup k duchovním výšinám, když se od mluvy pozvedali v hudbě k obrazu nebeské hudby. Vyjadřovali to tak, že říkali: „Ut queant laxis resonare fibris mira gestorum /amuli tuorum solve polluti Zabii reatum, S. I. - Sancte Iohanne.“

Kdybychom to přeložili, museli bychom říci: Aby tví služebníci mohli lehkým hlasem opěvovat zázraky tvého díla, smyj vinu jejich pozemských rtů, svátý Jane? - Neboť při této příležitosti se vzhlíželo k tomu, kdo slyšel nebeský Jeruzalém. A když některé části této průpovědi zvýrazníte: uř, ze slova resonare re, ze slova mira mi, z famuli/ct, ze solve sol, z labii la a S. I. je si. Ut bylo později nahrazeno [slabikou] do, původně však bylo označením [dnešního] do. Máte tedy do re mi fa sol la si, tedy to, co se ve středním věku používá k notovému zápisu. To je vtajeno do těchto veršů.

Při této příležitosti, jakmile se vrátíme k tomu, co na základě atavistického jasnozřivého poznání ještě v 11., 12. století žilo v lidských duších, vidíme, jak to ustupuje před vpádem materialistického světonázoru a z vědomí lidí se vytrácí. Nyní však žijeme v době, kdy to prostřednictvím duchovního poznání musíme opět najít, kdy to musíme opět vytvořit. Jako by nám skutečně vše jasně ukazovalo, že ve vývoji nastal sestup, že vývoj sestoupil dokonce natolik hluboko, že tu vznikla bažina. Bahnitou vodou této bažiny jsou představy, vzešlé z materialistického světonázoru. Teď je řada na nás, abychom se z materialistické bažiny dostali ven, abychom z ní vystoupili nahoru a znovu našli to, co lidstvo při sestupu ztratilo.

Včera jsem uvedl, že člověk nespí jenom v noci, ale že jistá část člověka spí i ve dne. V noci spí spíše to, co má charakter myšlenkově-citový, ve dne spíše to, co má charakter volně-citový. Právě do této volně-citové části se člověk noří, nechává-li své Já vnořit se do astrálního těla. A v zaznívání hudebního uměleckého díla se jedná o to, že se člověk svou jáskou přirozeností vědomě noří do toho, co jinak spí. Jestliže sedíte a posloucháte symfonii, znamená to ve vás vnitřní děj, při němž tlumíte obvyklý, profánní myšlenkový život a svým duchovně-duševním prožíváním se noříte do toho, co jinak během denního bdění spí. Tím je podmíněna souvislost hudebního působení se všemi oživujícími silami v lidském organismu; je tím zapříčiněna souvislost se vším, co jakoby prostupuje a oživuje celého člověka a umožňuje mu splývat, takřikajíc srůstat s plynoucím proudem tónů.

A v noci spíme. Tehdy je v živlu, který zatím ještě nemáme v normálním vědomí, profánní myšlenkový život utlumen. Jestliže se nám však podaří uvést do obvyklého denního vědomí

to, co se probouzí ve spícím člověku, jestliže se to, v čem člověk žije ve spánku, vnoří do bdělého denního života, pak - všimněte si dobře onoho protikladu: předtím jsem řekl, že při hudebním prožitku se prožívání Já noří do toho, co ve dne spí; nyní noříme to, co prožíváme v noci, do denního bdění - pak se to stává poezií. To lidé jako Platón vnímali, když básnění nazývali božským sněním.

Když se takto ponoříme do propojení člověka s celým kosmem, které je do jisté míry možné pod vedením [jednotlivých] umění, můžeme to, co jinak zůstává pouhou pojmovou šablonou, určitým způsobem oživit. Všimněte si však, že tyto věci nejsou pojmové šablony! Jistým lidem dělá velkou radost, mohou-li to, co je rozvinuto v mé knize Theosofie, uspořádat jedno po druhém v určitém schématu, a někteří se jistě domnívali, že to je čirá svévole a že jsem se v bodě, kde jsem uvedl tři trojčlennosti (ovšem tak, že do sebe vzájemně zasahují),⁸ odchýlil od toho, co se učilo v dřívější theosofické praxi. Pokud ale člověk přistoupí na to, co prožívá, na realitu věci, pak již z povahy durové a mollové melodie pozná, že tyto věci jsou hluboce opodstatněny v celé struktuře kosmu. Jenom tehdy, jsou-li živým způsobem z celé struktury kosmu vyzvednuty, odpovídají skutečné realitě.

Bylo samozřejmě nutné říkat zpočátku mnohé věci, jejichž důvody skutečně vystupovaly teprve pozvolna během let. Bylo nutné podstoupit riziko, že se lidé dostaví se svou kritikou, protože nevědí, z čeho ty věci vycházejí a jak musí vypadat, vezme-li se v úvahu celá struktura kosmu. Ale tak je tomu i s mnoha jinými věcmi. Proti mnohému, co teď říkáme, lze vznést velké množství námitek, jestliže k tomu někdo přistupuje s povrchními pojmy. V průběhu let nebo možná desítek let však vyjdou najevo skutečnosti, které doloží oprávněnost těchto věcí. A samy duchovně-vědecké poznatky, přestanou-li být teoriemi, ale budou-li živé, přinesou své plody.

Vše záleží na tom, abychom se od toho, co zprvu spojujeme s pouhými slovy fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo atd., pozvedli k ožívování těchto idejí; pak totiž z tohoto oživení vychází a vyzařuje skutečné porozumění světu. A ten, kdo je toho schopen, necht' srovná estetiku, která vzešla za posledních sto padesát let, s tím, co pro vyvození [jednotlivých] umění může vzejít ze znalosti lidské ústrojnosti. Člověk, který provede toto srovnání, uvidí, že bez znalosti lidské ústrojnosti není možné dospět ke skutečnému porozumění tomu, co žije v našem okolí a nás samotné těší.

Chtěl bych podnítit vnímání faktu, že se samotnou duchovní vědou opravdu přišel počáteční impulz, který se bude stále dál vyvíjet; že jsme jaksí povoláni k tomu, abychom učinili ty úplné první kroky, a že můžeme tušit, k čemu tyto kroky povedou, až při tom v této inkarnaci už dávno nebudeme.

architektura	fyzické tělo
sochařství	éterné tělo
malířství	astrální tělo
hudba	já
poezie	duchovní svěbyť
eurytmie	životní duch